

På den tapende side - for tredje gang

107831

Bygningsingeniør Günter Schulz i Øst-Berlin er blitt vant til å være på den tapende side.

ULF ANDENÆS

Berlin

Som ung ble han oppdradd under Hitlers diktatur. Han kjempet for det tredje rike som soldat i Norge, i en krig som endte med sammenbrudd. Senere arbeidet han som fagmann i Walter Ulbrichts og Erich Honeckers DDR, på nytt en stat som gikk under. I dag ser han seg selv som en av gjenforeningens tapere.

For øst-tyskere av hans generasjon er totalnederlaget blitt en bestemmende livserfaring. To ganger i deres liv har samfunnet rast sammen omkring dem. To ganger har de fått høre at den stat de tjente var et misfoster. Hva vi hos oss regner som demokratisk styre har de aldri opplevd. Når de nå har fått det, er det en skuffelse.

«Kolonistyre»

Vi besøker Schulz og hans hustru, Anita, i leiligheten rundt hjørnet fra Øst-Berlins Hauptbahnhof. Orker de for tredje gang i livet å tilpasse seg et nytt samfunn, en ny tenkemåte, et helt nytt system?

Ett er de skjönt enige om: Gjenforeningen har brakt ydmykkelser og besvær.

- Det er som et koloniherrredømme, hevder de. - Alt vi hadde i øst er blitt kassert. Vi er i ett og alt blitt lagt under forbundsrepublikkens lov. Vi blir styrt av dem i vest og må danse etter deres pipe i ett og alt. Vi er umyndiggjort.

- Etter gjenforeningen steg husleien for den gamle leiligheten vår fra 160 til 1100 mark. Pensjonen står på stedet hvil. Det er kapitalismen for oss.

Stasjonert i Narvik

Schulz er en sprek og talefør berliner i begynnelsen av 70-årsalderen. I Norge var han under hele krigen, praktisk talt fra første til siste dag. Som marinemann med base i Narvik besto tjenesten for det meste i eskorte av skipskonvoier og minesøk.

- Da freden kom, gikk jeg i alliert fangenskap nord for Trondheim, blant annet sammen med Terbovens livlege. Jeg kunne knapt fatte at Tyskland hadde tapt. Jeg tilhørte aldersgruppen som var blitt flasket opp med nasjonalsocialismen og jeg hadde naivt godtatt den. I marinen i norske farvann hadde vi vært avsondret fra hva som skjedde ellers i Europa. Da vi etterpå fikk vite sannheten om Tysklands krigsforbrytelser, om terror og konsentrasjonsleirene, falt grunnlaget for vår tilværelse fra hverandre.

Det var som å ha blitt forført av rottefangeren i eventyret. Hva gjør du når det går opp for deg at ditt eget land har hatt et forbrytterregime verre enn noe annet som har eksistert? Jeg var innstilt på en ny start i livet. Jeg ble boende i øst, tok teknisk utdanning og ble leder for byggeprosjekter rundt om i DDR, forteller Schulz.

Nazismen trollbandt

- Hva var det egentlig med nasjonalsocialismen som virket overbevisende på dere?

- Den var hva min generasjon ble lært opp med av stat og myndigheter. Vi ble trollbandt av å se hvordan Hitler hentet millionene av arbeidsløse inn fra gatene og skaffet dem jobb.

VETERANENE HILSER: De røde marsjerer på ny. I Øst-Berlin er skuffelsen stor over det nye arvtagere god oppslutning.

Og hvem liker ikke å bli fortalt at hans eget hjemland og hans eget folk er det største og det beste? Det fikk vi gjen tatt dag etter dag på skolen og gjennom hva vi hadde av medier. Å høre at alt som var galt i denne verden skyldtes jødene, var en lettfattelig forklaring for mange. Og så var det alt det praktfulle som nazistene satte i scene: Opptogene, massemonstringene, seremoniene, musikken og farvene. Festivitats, jubel og stemning. Det virket på unge sinn. De hadde noen dunkrevne folketalere. Jeg husker hvordan vi kunne bli revet med. Lederne i DDR virket sant å si tamme og tørre i forhold til dem. Talene til Ulbricht og Honecker var ikke nettopp hva man lot seg beruse av.

En skal ikke snakke stygt om sitt eget folk, men hvis Hitler i stedet hadde dukket opp i England, tror jeg ikke han hadde fått med seg så mange der, medgir Schulz. - Det lar seg ikke nekte at vi tyskere var lettere til lure. Til alle tider har vi vært for villige til å følge øvrigheten, uansett hvem det var. To diktaturer

- Hvordan var den nazistiske oppfostring i Deres ungdom, i forhold til oppfostringen i DDR som Deres barn fikk?

- Kunne ikke sammenlignes. Vår oppfostring under nazismen var langt strengere, og ble gitt med en ganske annen glød. Hva de unge fikk i DDR, var mer av et pliktlop, slappe greier i sammenligning. Ideologien var heller ikke like ondartet. Ingen i DDR lærte barna våre at de var herrefolk, eller at jødene var undermennesker.

Fru Anita forteller: - Mine venner hadde en SS-mann i familien. Han inviterte dem til å besøke en konsentra-

sjonsleir i området. Der virket det ryddig og ordentlig, med forholdsvis velnærte fanger. De kom tilbake og fortalte at det var da ikke så ille. Først etter krigen ble det avslørt at leirene hadde egne, bra utseende «representasjonsavdelinger» til fremvisning, der besøkende ble ført bak lyset.

«Kjenner dem på lukta»

Heller ikke i dagens Tyskland kan ingen Schulz finne seg til rette.

- Fordi jeg var leder for statlige byggeprosjekter blir jeg regnet for å være en person som sto regimet nær. Derfor blir ikke min pensjon økt i samsvar med økningen i levekostnadene. Men ikke var jeg medlem av partiet i DDR, stadig la jeg meg ut med regimets folk, og jeg ble nektet å besøke Vesten i likhet med de fleste andre.

Fru Schulz: - Tsjekkerne og polakker har også problemer, men det kommer ikke så mange landsmenn fra vest til dem og tar over alt de har og forteller dem hva de skal gjøre. Vi behandles som en stamme tilbakestående innfødt i hjertet av Europa.

Hun gjenkaller en episode som har gått tydelig inn på henne:

- Vår datter var nylig i München på en kongress innen sitt fag. Det var nesten bare «Wessies» (vestboere) til stede. En av dem sa til henne: «Jeg kan kjenne disse østtyskerne på lukta». Stemningen ble jo pinlig da min datter straks fortalte hvor hun kom fra. Det hadde selvsagt ikke faren tenkt seg.

En skygge farer over ansiktet til fru Schulz. Episoden datteren opplevde har såret henne intenst. Selv er hun en sirlig, kultivert husmor av den gamle